

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну призвело до суттєвих змін у соціально-політичній та економічній сферах країни, що висуває нагальну необхідність кардинального перегляду підходів до підготовки фахівців за військовим спрямуванням. Сучасні виклики війни вимагають від системи вищої освіти не лише адаптації до нових безпекових реалій, а й усунення застарілих підходів та створення ефективної моделі підготовки, яка відповідатиме потребам оборонного сектору та забезпечить високий рівень знань і навичок як цивільних, так і військових фахівців за військовим спрямуванням.

Це питання є надзвичайно актуальним, оскільки підвищення боєздатності суб'єктів Сил оборони та безпеки держави неможливе без модернізації системи військової освіти відповідно до вимог сучасної війни. Слід розуміти, що сьогодні рівень підготовки особового складу/персоналу значно відстає від реалій бойових дій та загроз, які постають у ХХІ столітті для держави загалом.

У цьому контексті головним завданням системи вищої військової освіти є підготовка висококваліфікованих, компетентних і відповідальних фахівців, які не лише глибоко володіють своєю професією, а й мають знання у суміжних галузях [3]. Саме такі спеціалісти повинні бути здатними ефективно виконувати свої посадові обов'язки, адаптуватися до сучасних реалій і вимог, що постають, демонструвати професіоналізм та забезпечити реалізацію принципу «Освіта впродовж усієї військової кар'єри» [5].

Система вищої військової освіти стикається з низкою викликів, що впливають на її розвиток та ефективність, а саме:

– адаптація до сучасних безпекових реалій – необхідність швидкого реагування на нові загрози та зміну умов безпекового середовища;

– недосконалість традиційних методів навчання – брак пристосованості до сучасних безпекових умов зумовлює низький рівень практичних навичок і недостатню підготовку особового складу/персоналу до реальних бойових ситуацій;

– підготовка висококваліфікованих фахівців за військовим спрямуванням – фахівців, які володіють необхідними військово-професійними компетенціями для ефективного виконання завдань;

– оновлення освітніх програм – врахування актуальних потреб, впровадження інноваційних підходів, використання передових технологій та орієнтація на міжнародний досвід;

– інтеграція в міжнародний освітній простір – впровадження стандартів НАТО та ЄС для підвищення якості освіти, розширення міжнародної співпраці та посилення обороноздатності України;

– недостатній акцент на розвитку особистісних якостей особового складу/персоналу – розвиток лідерських навичок, міждисциплінарна підготовка та здатність до швидкої адаптації в умовах змін, які постійно відбуваються на тлі війни;

– нормативно-правові прогалини – нормативно правові перешкоди, що обмежують ефективний розвиток системи вищої освіти за військовим спрямуванням [1].

Реалізація на практиці цих завдань є важливою умовою для формування сучасної, ефективної та конкурентоспроможної системи освіти за військовим спрямуванням, яка здатна забезпечити підготовку висококваліфікованих фахівців відповідно до потреб держави.

На виконання зазначених вище завдань вкрай важливо постійно впроваджувати сучасні інноваційні методики навчання, які сприяють розвитку критичного мислення, ініціативності та практичних навичок. У цих умовах доволі важливим є впровадження та використання інтерактивних навчальних платформ, імітаційних віртуальних ігор та моделей симуляцій бойових дій, зосередження уваги на проведенні польових тренувань і тактичних навчань.

У свою чергу, це створює підґрунтя для подальшого вдосконалення професійних компетентностей у військовій сфері, що базуються на поєднанні знань, умінь і особистісних навичок, необхідних для успішного виконання завдань в умовах всеохоплюючої оборони та безпеки [2].

Іншою важливою складовою є створення правових умов для розширення міжнародної співпраці, інтеграції в світовий освітній простір і впровадження кращих світових практик. Саме імплементація міжнародного досвіду через адаптацію стандартів НАТО та ЄС, проведення спільних навчань та обмін інструкторами значно підвищить якість підготовки особового складу/персоналу. Цікавим є співвідношення між поняттями «автономія закладу вищої освіти» та «академічні свободи»: в одних дослідженнях зустрічаємо, що автономія включає академічні свободи, в інших – що академічні свободи передбачають автономію [4]. За цих обставин увагу слід приділити законодавчому закріпленню механізмів академічної автономії, що дозволить навчальним закладам гнучко реагувати на зміни у безпековому середовищі та своєчасно адаптувати освітні програми відповідно до виникаючих потреб.

Для розвитку лідерських якостей слід запроваджувати спеціальні курси, а міждисциплінарні програми мають включати логістику, медицину, інженерію, інформаційні технології та кібербезпеку. Важливими аспектами також є розвиток аналітичного мислення, стресостійкості й навичок швидкого ухвалення рішень через моделювання кризових ситуацій.

Отже, узагальнюючи наведене, для подолання проблем, які постали перед системою вищої військової освіти, необхідно зосередитися на кількох важливих кроках:

по-перше, розвиток етичного виховання через освітні програми, що сприяють формуванню відповідальності, дисциплінованості та моральних принципів;

по-друге, усунення нормативно-правових прогалин і «перешкод», які стримують ефективний розвиток системи вищої освіти за військовим спрямуванням;

по-третє, розширення міжнародної співпраці через програми обміну, активізація проведення спільних досліджень та забезпечення міжнародної акредитації, запровадження мультидисциплінарного підходу у підготовці фахівців за військовим спрямуванням;

по-четверте, розвиток механізму адаптивного управління, який дозволить навчальним закладам мати більшу автономію для оперативного реагування на зміни, що виникають у безпековому середовищі;

по-п'яте, орієнтація на формування лідерських якостей та критичного мислення.

У подальшому саме реалізація цих змін стане запорукою у формуванні конкурентоспроможної системи освіти за військовим спрямуванням, яка відповідатиме потребам держави та суспільства, сприятиме інтеграції в міжнародний освітній простір за стандартами НАТО і посилить обороноздатність України.

Список використаних джерел

1. Голубцов С. Нормативно-правові засади реформування системи вищої військової освіти в Україні. *Дидаскал* : часопис : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Європейський вектор розвитку вищої освіти України», 14–15 листоп. 2023 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2023. № 24. С. 68–71.

2. Живилю Є. Пошук та засвоєння сучасних кадрових компетентностей сфери кібербезпеки в умовах цифрової трансформації держави. *Актуальні проблеми державного управління*. 2023. № 2 (63). С. 111–127.

3. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 01.09.2024).

4. Мокляк В. М. Обґрунтування поняття «автономія вищого навчального закладу». *Педагогічні науки*. Полтава, 2015. Вип. 63. С. 132–137.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 «Про трансформацію системи військової освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.09.2024).